

PLENARA

PANDEMIA DE CORONAVIRUS – LECȚII „DEOCAMDATĂ” ÎNVĂȚATE

Dr., Valeriu Ioan-Franc

e-mail: cide90@gmail.com

membru corespondent al Academiei Române,

director general adjunct al Institutului Național de Cercetări Economice, Costin C.

Kirițescu”/ Academia Română, București,

Calea 13 Septembrie nr. 13, România

telefon: +040213182438

Dr., Andrei-Marius Diamescu

e-mail: dandreimarius@yahoo.com

cercetător senior, Institutului Național de Cercetări Economice, Costin C. Kirițescu”

Academia Română, București,

Calea 13 Septembrie nr. 13, România

telefon: 040735317171

Abstract: Started as a health crisis, or maybe, more accurately said, a public health crisis, the pandemic generated by the new coronavirus proved to be not only the trigger but also the indicator of a deep societal crisis which human kind has been undergoing for a while now. Loomed by the mirage of “well being” or maybe that of “power”, constantly chasing, up to exhaustion, “a better future” we almost completely forgot about the crucial need for a “safer future”.

Pandemics aren't “new things” to take us by surprise, be they “the Spanish flu” of the beginning of the XXth century or the ones that followed in the contemporary times, or the ones that haunted the Middle Ages (the plague, cholera etc.). Even though they have been almost a “norm” throughout history, the human kind doesn't seem to have developed the necessary skills to confront pandemics, each of them taking us by surprise, insufficiently prepared. And by this we are not referring to the “antidote/vaccine” so necessary in such situations! We are all aware of the fact that such a solution requires time for research, testing, approval and, subsequently, production in large quantities. But what is left for us to do in all this time up to the emergence of the antidote? This is the question the authors attempt to approach an answer to expected and necessary by and to everybody.

Key Words: *antidote, well being, research, coronavirus, sanitary crisis, societal crisis, economy, pandemics, power*

JEL CLASIFICATION: A12, F53, H12, I15, Q01

Atât în cazul războaielor, cât și în cel al pandemiilor statele, societățile în general au obligația să se pregătească pentru „când” se vor produce acestea și nu pentru „dacă” se vor manifesta. La fel ca războaiele, în care sunt cuprinse țări și popoare, altele decât cele care le-au provocat, pandemiile sunt inevitabile și, în multe cazuri, așa cum a fost și în cazul „gripei spaniole”, produc chiar mai multe victime. Și tot asemănător războaielor, pandemiile nu produc efecte devastatoare doar la adresa vieții și integrității oamenilor, ci afectează grav, uneori până la destructurare, multiple paliere ale vieții economice, sociale și chiar culturale.

Asemănarea pandemiilor cu războaiele nu se oprește aici:

- în ambele cazuri avem de-a face cu un inamic, în cazul epidemiilor acesta fiind chiar mai difuz, greu de identificat, de cunoscut și anihilat sau cel puțin controlat;
- armele cu care luptăm trebuie să fie adaptate specificului inamicului și mediului în care ducem lupta; cele mai multe dintre „arme” utilizate în lupta cu gripa spaniolă ne sunt astăzi inutile sau au o eficiență mult diminuată, ca urmare a modificării condițiilor de

propagare a virusului, dar și a celor legate de modul contemporan de viață (mobilitatea crescută a populațiilor, supraaglomerările urbane etc.);

- în cele mai multe situații, pentru înfrângerea inamicului, atât în cazul războiului, cât și în cazul epidemiilor, trebuie mobilizat un spectru cât mai larg din resursele de care dispune o națiune: sisteme de sănătate publică, economie, cercetare-dezvoltare, educație etc.;
- importanța „alianțelor”, mai ales în cadrul războaielor mondiale/pandemiilor.

După toate aceste asemănări, suntem obligați de istorie să mai recunoaștem încă una, deloc liniștitoare: **în cele mai multe cazuri, statele agresate au fost „surprinse” nepregătite pentru conflictele ce aveau să urmeze, la fel cum și astăzi umanitatea pare să fi fost „surprinsă” de actuala pandemie de coronavirus.**

Discuțiile referitoare la cum gestionează azi guvernele statelor lumii pandemia de coronavirus sunt extrem de necesare. Fără o analiză serioasă însă asupra măsurii în care au fost pregătite guvernele pentru un astfel de scenariu și, mai ales, fără stabilirea și implementarea unor măsuri eficiente de prevenire și limitare a efectelor pandemice în viitor, toate aceste dezbateri nu vor fi altceva decât o altă „problemă rezolvată pe genunchi”.

Superficialitatea cu care multe state, europene și nu numai, au tratat inițial problematica actualiei pandemii fac să fie caducă orice încercare de a demonstra ceea ce, de fapt, este evident: **nu am fost pregătiți să înfruntăm un astfel de „inamic”, la o asemenea intensitate și cu un astfel de impact!** Din nefericire, și de această dată s-a dovedit că nu am învățat aproape nimic din lecțiile istoriei, indiferent că ele s-au numit „gripa spaniolă”, MERS, SARS sau H1N1, pentru a aminti doar câteva.

„Surpriza” generată de actuala pandemie de COVID-19 este cu atât mai dificil de înțeles și acceptat cu cât, potrivit studiului unui grup de cercetători americani, în ultimul secol, anual nu mai puțin de doi viruși au migrat de la gazdele lor naturale, păsări și animale, către oameni [Dobson & Pimm & al, 2020, p. 379-381]¹, generând diverse forme de afecțiuni medicale.

Iar dacă „inabilitățile” manifestate la debutul luptei cu actualul virus SARS-COV-2 pot fi parțial explicate prin intermediul „necunoașterii” acestuia și a modului lui de acțiune, este greu, aproape imposibil de justificat, lipsa de preocupare atât a organismelor internaționale, în special a celor specializate cum este cazul Organizației Mondiale a Sănătății, cât și a guvernelor statelor lumii pentru prevenirea apariției unor astfel de maladii.

Plecând de la necesitatea limitării interacțiunii dintre om și animalele sălbatice, ca principal mijloc de prevenire a apariției și răspândirii unor astfel de zoonoze, dar și de la obligația ce ne revine de a proteja habitatul natural al animalelor, studiul amintit anterior - *Ecology and economics for pandemic prevention* [Dobson & Pimm & al, 2020] – ne arată o realitate tulburătoare: **valoarea estimată a costurilor de prevenție pentru 10 ani este doar de aproximativ 2% din costurile generate de pandemia de COVID-19** [Dobson & Pimm & al, 2020, p. 379]², după cum se poate observa din tabelul următor (pe care îl prezentăm în limba engleză pentru a păstra acuratețea mesajului transmis de autori):

---

¹ cf. <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

² „We estimate the present value of prevention costs for 10 years to be only about 2% of the costs of the COVID-19 pandemic.”, cf. <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

Summary of prevention costs, benefits, and break-even probability change

ITEM	VALUES
Expenditures on preventive measures	
Annual funding for monitoring wildlife trade (CITES+)	\$250-\$750 M
Annual cost of programs to reduce spillovers	\$120-\$340 M
Annual cost of programs for early detection and control	\$217-\$279 M
Annual cost of programs to reduce spillover via livestock	\$476-\$552 M
Annual cost of reducing deforestation by half	\$1.53-\$9.59 B
Annual cost of ending wild meat trade in China	\$19.4 B
TOTAL GROSS PREVENTION COSTS (C)	\$22.0-\$31.2 B
Ancillary benefit of prevention	
Social cost of carbon	\$36.5/tonne
Annual CO ₂ emissions reduced from 50% less deforestation	118 Mt
Ancillary benefits from reduction in CO ₂ emissions	\$4.31 B
TOTAL PREVENTION COSTS NET OF CARBON	\$17.7-\$26.9
Damages from COVID-19	
Lost GDP in world from COVID-19	\$5.6T
Value of a statistical life (V) adjusted for COVID-19 mortality structure	\$5.34 M or \$10.0 M
Total COVID-19 world mortality (Q _D) forecast by 28 July 2020, 50th percentile with 95% error bounds	590.643 [473,209.1,1019]
Value of deaths in world from COVID-19 = Q _D × V	
Lowest (\$5.34 M × 2.5th percentile mortality forecast)	\$2.5 T
Middle(\$10M × 50th percentile mortality forecast)	\$5.9 T
Highest (\$10 M × 97.5th percentile mortality forecast)	\$10.2 T
TOTAL DISEASE DAMAGES (D):	
Lowest (\$5.34 M × 2.5th percentile mortality forecast)	\$8.1 T
Middle (\$10 M × 50th percentile mortality forecast)	\$11.5 T
Highest (\$10 M × 97.5th percentile mortality forecast)	\$15.8 T

The break-even change in annual probability of pandemic satisfies $C = AP \times D$, where P_0 = benchmark probability of pandemic; P_x = probability of pandemic with prevention efforts in place; $AP = P_0 - P_x$ and %AP = $(AP/P_0) \times 100$.

If $P_0 = 0.01$, $C = \$30.7 B$, and $D = \$11.5 T$ (most likely scenario, ignoring ancillary benefits of CO₂ reductions), prevention results in net benefits if it decreases P by 26.7% to $P_j = 0.00733$. Using other values of C , D , and P results in %AP ranging from 11.8% to 75.7%; only one scenario has a %AP exceeding 50%. See supplementary materials

Sursa: <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

Cu alte cuvinte, putem afirma că distrugerile provocate de actuala pandemie sunt urmarea nu doar a eșecului politicilor de sănătate publică și a celor de management al situațiilor de urgență, ci - în egală măsură - reprezintă o consecință a politicilor deficitare de mediu, în special la nivelul țărilor „exportatoare” de viruși zoonotici, dar și la nivelul comunității internaționale.

În contextul generat de globalizare, caracterizat de o mobilitate crescută a factorilor de producție și o accelerare a comerțului internațional, este o utopie a se considera că pandemiile pot fi astăzi combătute prin eforturile unui singur stat, fie el și sursă a maladii, sau că responsabilitatea apariției și propagării acestora revine *exclusiv* unui singur stat.

Din păcate, ne găsim astăzi „într-un moment în care, așa cum spune Antonio Guterres, secretarul general al ONU, *spiritul de cooperare la nivel internațional este cel mai scăzut*” [apud de Montbrial T., *La justice et la force, lettre du 1er septembre 2020*]³. În acest context, insistența cu care unii lideri ai lumii au arătat cu degetul și au clamat vinovăția Chinei pentru actuala situație generată de pandemia de COVID-19 este, mai degrabă, un exercițiu de poziționare geopolitică sau chiar geoeconomică, și nu o perspectivă realistă asupra unei probleme de rezolvat.

Măsuri eficiente de prevenire a pandemiilor, cum sunt cele menționate în studiul amintit, sunt extrem de costisitoare, raportate la un singur stat, chiar dacă are puterea economică și demografică a Chinei, și necesită o largă cooperare și un consistent sprijin internațional. Și nu ne referim aici doar la costurile financiare!

După cum arată reputatul savant francez Thierry de Montbrial, în *confruntarea cu dezordinea (provocată de actuala pandemie – n.a.), democrațiile sunt adesea handicapate în comparație cu regimurile autoritare. Prin ineficiență, uneori își pot pierde legitimitatea. Statele autoritare au vulnerabilități imense, dar în unele circumstanțe, ca acum, timpul poate lucra în favoarea lor*” [de Montbrial T., 2020].

Într-o țară cum este China, în care fermele de animale sălbatice reprezintă o industrie de peste 20 de miliarde de dolari, cu aproximativ 15 milioane de angajați⁴, aplicarea unor astfel de măsuri de prevenire a zoonozelor implică serioase consecințe deopotrivă economice, sociale și culturale, multe dintre acestea având potențialul de a afecta inclusiv relațiile internaționale. Este, în opinia noastră, un motiv mai mult decât suficient pentru care astfel de măsuri se impun a fi compensate cu sprijinul comunității internaționale.

Revenind la comparația făcută la începutul lucrării, putem afirma că, așa cum principalul rol în rezolvarea pe cale pașnică a diferendelor și prevenirea războiului îi revine diplomației, tot așa *cooperării internaționale îi revine un rol esențial în prevenirea pandemiilor*.

O gravă neînțelegere a modului în care o pandemie afectează statele este abordarea unispecializată a fenomenului. Chiar dacă, în esență, s-ar putea considera că o pandemie este doar o criză de sănătate publică, cea mai frecventă și poate cea mai gravă eroare comisă de factorii decidenți, cel puțin în perioada de debut a pandemiei, a fost concentrarea întregului efort pe limitarea, prin măsuri medicale și nonmedicale, a propagării virusului.

O posibilă cauză a acestei abordări limitative ar putea fi ceea ce John Komlos numea „*acaparare intelectuală*”, denumită și „*acaparare ideologică, cognitivă sau culturală*”. Referindu-se evident la aspecte de reglementare în domeniul economico-financiar, dar **care pot fi cu ușurință extinse la oricare alte domenii, în cazul nostru la cel medical**, economistul american atrage atenția că „*acapararea intelectuală se produce, în esență, atunci când sectorul financiar ne convinge...că tot ce este bun pentru Wall Street este bun și pentru America. Și ne-au convins oarecum că nu ar trebui să întrebăm ce înseamnă just sau ce este apt să funcționeze sau ce este bun pentru America. Noi doar trebuie să ne întrebăm ce este productiv, ce este eficient, ce ajută economia să se dezvolte*” [Komlos J, 2019, p. 292].

---

³ <https://thierrydemontbrial.com/la-justice-et-la-force/>

⁴ <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

Această abordare limitativă, ce nu ia în considerare caracterul de fenomen social al unei pandemii, este aptă să identifice doar acele măsuri ce vizează componenta medicală sau care au o legătură nemijlocită cu aceasta. Mai grav, o astfel de abordare are potențialul de a genera contradicții între măsuri care, în mod normal, ar trebui să fie adoptate simultan și să acționeze sinergic în scopul asigurării înlăturării cauzelor și diminuării efectelor unei pandemii.

Surprinzător sau poate nu, astfel de abordări am putut întâlni inclusiv la nivelul Comitetului de Urgență al Organizației Mondiale a Sănătății care, în ședința ce a avut loc la Geneva în data de 1 august 2020, solicita să fie furnizate tuturor țărilor instrucțiuni pragmatice ca răspuns la pandemie, „cu scopul de a reduce riscul ca reacțiile la epidemie să nu slăbească, **în contextul presiunilor socioeconomice**”⁵.

În opinia noastră, promovarea în antiteză a sănătății publice cu oricare alt domeniu al vieții economice și sociale este o gravă eroare, ce poate antrena o serie de crize succesive ale societăților (criză de sănătate - criză economică - criză socială), mergând până la conflict. **Nu trebuie uitat niciun moment că sănătatea populației este ea însăși o „resursă rară”, fiind astfel obiect al economiei, economie care, la rândul ei, joacă un rol determinant în asigurarea „bunăstării” și, prin urmare, a „păcii sociale”.**

Totodată, considerăm că, din perspectiva guvernelor, **în materia sănătății populației nu putem vorbi de costuri de oportunitate** deoarece, la fel ca în cazul războiului, după cum arăta încă din 2008 laureatul Nobel pentru economie, Joseph E. Stiglitz, „Costurile pentru societate sunt evident mult mai mari decât cele care apar în bugetul guvernului” [Stiglitz & Bilmes, 2009, p. 11].

Mai mult, știm cu toții că viața oamenilor este „neprețuită” și, în consecință, nu putem limita formal „costurile” pentru asigurarea ei. Însă, **„limita” cheltuielilor pentru asigurarea sănătății populației este dată de performanțele economiei statului, o „neglijare” a aspectelor economice fiind sinonimă cu dezinteresul pentru sănătate.**

Acestea sunt doar câteva din argumentele care ne obligă la o abordare integrată a pandemiei generate de virusul SARS-COV-2, cu valențe transversale în cadrul întregii societăți, bazate pe o perspectivă strategică, evident care depășește perioada estimată pentru crearea unui vaccin (1,5-2 ani) și, foarte important, pe o evaluare mutisectorială a măsurilor propuse și implementate.

Pentru exemplificarea unei astfel de abordări, am putea menționa Norvegia, stat care a inclus în mod clar în Strategia și planul pe termen lung pentru gestionarea pandemiei Covid-19 și ajustarea măsurilor, adoptate la data de 08 mai a.c., în cadrul principiilor că „Măsurile trebuie să fie utile și proporționale, iar efectele socioeconomice ale acestora trebuie avute în vedere, pe cât de mult posibil, la ajustarea lor. Aceasta înseamnă că efectul măsurilor de control al infecției trebuie evaluat în raport cu alte consecințe sociale și de sănătate pentru individ, în special pentru persoanele vulnerabile și consecințele societale importante pentru funcțiile sociale și sectorul privat. **Servituțile cu consecințe societale majore trebuie prioritizate în raport cu ceea ce este justificat din perspectiva controlului infecției.**”⁶

---

⁵ [https://www.who.int/news-room/detail/01-08-2020-statement-on-the-fourth-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-coronavirus-disease-\(covid-19\)](https://www.who.int/news-room/detail/01-08-2020-statement-on-the-fourth-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-coronavirus-disease-(covid-19))

⁶ „Measures must be useful and proportionate, and socio-economic effects of measures must be emphasised as far as possible when adjusting measures. This means that the infection control effect must be assessed in relation to other health and social consequences for the individual, especially for vulnerable persons, and societal consequences that are important for social functions and the private sector. Easements with major societal consequences shall be prioritised within what is justified in terms of infection control.” Cf. <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/long-term-strategy-and-plan-for-handling-the-covid-19-pandemic-and-adjustment-of-measures/id2701518/>

Acest principiu, foarte bine sintetizat în Strategia norvegiană, reprezintă, în opinia noastră, chintesența oricărui proiect/plan de contracarare, diminuare și înlăturare a efectelor actualei pandemii. Nesocotirea lui și concentrarea eforturilor pe abordări unilaterale pot, cel mult, să rezolve o parte a problemei, dar și acest succes parțial va fi obținut cu enorme costuri pentru multe alte domenii ale societății afectate de pandemie.

Astăzi este evident pentru toată lumea că intervențiile nonfarmaceutice, adoptate în primă fază de majoritatea statelor afectate, pentru diminuarea și controlul transmiterii virusului SARS-COV-2, și ne referim în principal la cele vizând distanțarea fizică și carantinarea, au generat un serios blocaj economic și, implicit o criză gravă care, în opinia unor cercetători, va depăși dimensiunea celei din 2008. Problema care se ridică însă în acest moment al dezbatelor, este dacă măsurile de genul celor amintite ar fi putut fi evitate fără a fi afectate rezultatele obținute în ceea ce privește sănătatea populației sau dacă impactul negativ al acestora asupra economiilor, și nu numai, ar fi putut fi diminuat.

Se cuvine, gândim noi în acest moment al demersului nostru, o referire la acțiunea denumită cu totul nefericit „*distanțare socială*”. Credem că ea exprimă cu totul și cu totul eronat o acțiune „*nonmedicală*”, menită a „*îndepărta*” între ei posibili purtători ai virusului pandemic, pentru a limita dimensiunile contagiunii – o distanțare fizică, din rațiuni sanitare. De aici și până la „*distanțarea socială*”, gravă eroare, cu implicații imediate și, mai ales, viitoare nu a fost decât un pas. Un pas greu de deturnat către firescul exercițiu asupra contagiunii pandemice. Pentru că „*socialul*” implicat în respectiva distanțare duce cu gândul la izolare, la limitarea exercitării unui drept al persoanei, constituțional garantat, dar exercitat prin chiar firea socială a omului, ca ființă. Stare care s-a și produs față de părinți și bunici, ori față de biserică și credincioși.

Conștienți că răspunsul la astfel de întrebări nu este niciodată simplu și mai ales facil de validat, pentru că nu se pretează la formulări axiomatice, deoarece incumbă o arie largă de particularități sociale, culturale, economice etc., ne vom rezuma la câteva considerații generale, nicidecum critice, specifice îndeosebi spațiului european.

1. Este clar că, în absența intervențiilor nonfarmaceutice adoptate, impactul pandemiei de COVID-19 asupra sănătății populației ar fi fost unul cu mult mai grav. Chiar și state care, într-o primă fază, au pus sub semnul întrebării eficiența unor astfel de măsuri, sugerând mai degrabă utilitatea unei imunizări pe cale naturală prin expunerea la virus (Olanda, Suedia), au recunoscut și au adoptat finalmente reguli de distanțare sanitară, izolare sau limitare a unor drepturi privind libera circulație.

Chiar dacă astfel de măsuri nu au reușit izolarea în totalitate a virusului, este de natura evidenței faptul că, prin intermediul lor, s-a reușit aplatizarea curbei îmbolnăvirilor și, în acest fel, evitarea situațiilor de supraaglomerare și blocaj în sistemul medical. Totodată, astfel de măsuri și-au dobândit eficiența în diminuarea, este adevărat temporară, a gradului de transmitere a bolii. Mai trebuie arătat că, cel puțin din perspectivă contabilă, aceste măsuri au fost și cele mai puțin costisitoare pentru bugetele statelor, astfel încât utilitatea lor imediată este neîndoieabilă.

Ceea ce nu poate trece însă fără o obligatorie evaluare sunt efectele adiacente, perverse le-am putea numi, pe care aceste intervenții nonfarmaceutice le-au generat în celelalte domenii ale vieții sociale și chiar în cel al sănătății populației. Izolarea și distanțarea au afectat și afectează direct cel puțin una din cele trei componente ce definesc, spunem și mai înainte, ființa umană ca ființă bio-psiho-socială, și pot antrena consecințe extrem de grave asupra individului și grupurilor sociale.

Măsurile amintite pot fi percepute ca măsuri privative de libertate similare arestului la domiciliu, sau chiar arestului, și pot antrena acțiuni sociale de frondă sau chiar protest la adresa autorităților, fenomene care au fost de altfel manifeste în acest an. Mai trebuie arătat faptul că au existat state, printre care și România, după cum au recunoscut autoritățile responsabile din țara noastră, care nu aveau un cadru

legislativ adecvat luării unor astfel de măsuri și au trebuit să „improvizeze”, amplificând astfel în și mai mare măsură nemulțumirile unei părți importante din populație.

Din această perspectivă, **o primă observație pe care o facem este cea privitoare la necesitatea unor susținute campanii de conștientizare a populației** cu privire la necesitatea luării unor măsuri ce pot afecta, *temporar*, unele drepturi și libertăți cetățenești. Nu dorim să dezvoltăm cadrul de proiectare al unor astfel de campanii, nefiind specialiști în acest domeniu, dar trebuie spus că eficiența lor este direct proporțională cu nivelul de educație al publicului țintă și, mai ales, cu gradul de conștientizare al pericolului existent.

2. O a doua observație se referă la gradul nediferențiat de aplicare a intervențiilor nonfarmaceutice și impactul unei astfel de abordări. Opinăm că eficiența acestei abordări generalizate la nivelul întregului teritoriu al unei țări este serios afectată din cel puțin două motive:

- „permeabilitatea/acceptabilitatea” redusă a intervențiilor nonfarmaceutice asupra populației din zonele neafectate de pandemia de COVID-19 și, mai ales, din zonele izolate natural (un exemplu în acest sens ar putea fi orașul Sulina) la grurile Dunării spre Marea Neagră;
- consecințele economice directe (*diminuarea veniturilor prin limitarea programului de lucru, închiderea unor agenți economici și implicit dificultățile de găsim a unui loc de muncă etc.*) asupra populației din zonele neafectate, în condițiile lipsei de conștientizare a pericolului existent.

Utilitatea gestionării diferențiate a pandemiei la nivel local, în funcție de evoluțiile înregistrate, a fost confirmată în România de modificările intervenite în concepția de conducere a acțiunilor de combatere a bolii, începând cu semestrul II a.c., când o parte semnificativă din deciziile care, inițial au fost adoptate doar la nivelul structurilor guvernului, au fost treptat transferate la nivelul administrației publice locale (*ex.: restricții privind activitățile sportive și culturale cu participarea unui număr mare de spectatori, condițiile de desfășurare a unor activități din domeniul HORECA, particularități în organizarea și desfășurarea procesului de învățământ etc.*).

3. Impactul negativ al măsurilor nonfarmaceutice asupra economiilor, și nu numai, ar fi putut fi diminuat?

Este aproape evident faptul că orice răspuns la această întrebare poate fi interpretat ca o istorie contrafactuală, poate chiar ca un demers ipocrit. Cu toate acestea, ne asumăm un răspuns pozitiv, condiționat, este adevărat, de o serie de circumstanțializări cum sunt:

- (1) intervențiile nonfarmaceutice ar fi fost introduse gradual și teritorial/zonal, în funcție de evoluția focarelor de infectare;
- (2) programul/graficul de introducere a măsurilor nonfarmaceutice ar fi avut mai multă predictibilitate;
- (3) programele de investiții ale statului ar fi vizat, în principal, poate chiar exclusiv, lucrările cu cel mai mare potențial de ocupare a forței de muncă aflate în șomaj/pericol de șomaj;
- (4) perioada de „închidere” a economiei ar fi fost diminuată;
- (5) intervențiile directe ale administrației publice, atât centrale, cât și locale, prin măsuri active de combatere a răspândirii virusului, cum sunt dezinfectia frecventă a spațiilor publice administrate, punerea la dispoziția beneficiarilor/utilizatorilor acestora, în mod gratuit, a mijloacelor individuale de protecție (măști, mănuși, soluții dezinfectante etc.) ar fi avut o dezvoltare mai mare.

Așa cum arătam într-o lucrare anterioară [Pop & Ioan-Franc & Diamescu, 2020, p. 80] „*perspectiva europeană asupra problematicii economice asociate unei pandemii a fost una lejeră*”⁷ și, din acest motiv, în majoritatea statelor, cel puțin în faza de debut a pandemiei, măsurile cu impact asupra economiei au fost secundare celor destinate restrângerii ariei de răspândire a virusului.

În totalitate, credem noi, cele expuse până acum ne permit formularea câtorva concluzii, respectiv:

1. România nu a făcut excepție de la abordarea „*Sănătatea, înainte de toate!*” în perioada stării de urgență, urmată de „*Economia, înainte de toate!*”, după ce impactul infectării cu SARS-COV-2 va fi diminuat și chiar controlat⁸. Din păcate, această abordare etapizată s-a dovedit cel puțin neinspirată, evoluția pandemiei în luna august contrazicând „*optimismul exagerat*” atât al experților Uniunii Europene cât și, mai important, al factorilor de decizie din țările membre.

2. Impactul economic este confirmat în țara noastră și de datele furnizate de Comisia Națională de Strategie și Prognoză, pe baza cărora a fost fundamentată recenta rectificare bugetară (august 2020) și potrivit cărora deficitul bugetar a fost majorat de la 6,7% din PIB la 8,6% din PIB, în vreme ce contracția PIB a fost majorată la 3,8% din PIB, față de 1,8% din PIB estimarea anterioară⁹.

Chiar dacă, aparent, aceste cifre sunt relative „*bune*”, raportat la evoluțiile prognozate ale economiei europene sau mondiale, considerăm că ele nu au darul să liniștească din perspectiva diferenței semnificative dintre prognoza de primăvară și cea de vară. Această diferență poate însemna un „*optimism*” exagerat în proiectarea premiselor pe baza cărora a fost elaborată prognoza anterioară, optimism care, suprapus pe evoluțiile concrete ale pandemiei de COVID-19 în vara acestui an, poate genera suspiciuni privind realismul prognozei de vară.

De altfel, o poziție precaută referitoare la evoluțiile economice din țara noastră o regăsim și în **Opinia preliminară a Consiliului Fiscal cu privire la proiectul celei de-a doua rectificări a bugetului general consolidat pe anul 2020**¹⁰. Sub semnătura academicianului Daniel Dăianu, președintele Consiliului, se atrage atenția că „*scenariul macroeconomic revizuit al Guvernului (publicat în data de 13 august a.c.) este mai realist față de cel anterior. Cu toate acestea, scenariul revizuit s-ar putea dovedi a fi mai optimist în raport cu ultimele evoluții ale indicatorilor macroeconomici (cu titlu de exemplu, deflatorul PIB care, prin avansul său în 2020, relativ ridicat, aproape compensează reducerea volumului activității economice, contribuind, astfel, la menținerea PIB nominal la un nivel similar anului anterior; sau, contracția economică pentru 2020 ar putea fi mai amplă decât noua valoare prognozată de CNSP)*”.

Îngrijorările exprimate de către Consiliul Fiscal sunt justificate în egală măsură atât din perspectiva incertitudinilor privind evoluția pandemiei de COVID-19, cât și a măsurilor pe care Guvernul le va întreprinde pentru gestionarea declinului/crizei economice.

3. O privire retrospectivă asupra măsurilor în domeniul economic întreprinse până în prezent - din care amintim, fără pretenția de exhaustivitate, șomajul tehnic, programul IMM Invest, suspendarea rambursării ratelor, dobânzilor și comisioanelor cu 9 luni pentru persoanele fizice și juridice, amnistia fiscală sau soluțiile adoptate pentru sectorul HoReCa - ne arată că în principal **atenția Guvernului s-a concentrat pe două direcții principale: protejarea/menținerea locurilor de muncă și asigurarea de lichiditate în piață**, evident în această a doua direcție fiind puternic sprijinit prin măsurile întreprinse de Banca Națională a României.

⁷ cf. https://acad.ro/SARS-CoV-2/doc/d03-Resetarea_ordinii_economice_mondiale.pdf

⁸ <https://www.digi24.ro/stiri/economie/ludovic-orban-acum-deviza-noastra-este-economia-inainte-de-toate-1320507>

⁹ <http://www.mfinante.ro/pagina.html?categoriebunuri=proiecte-acte-normative&pagina=acasa&locale=ro&menu=Transparenta>

¹⁰ <http://www.consiliulfiscal.ro/Opinie%20Rectificare%20II%202020.pdf>

Eficiența măsurilor întreprinse pe cele două direcții de acțiune este de necontestat, mai ales în perioada stării de urgență și imediat după încetarea acesteia. Trebuie arătat însă că acestea au avut și au în continuare o puternică relevanță socială și mai puțin de stimulare a economiei.

4. Din aceste considerente, opinăm că pentru lunile următoare devin esențiale măsurile de stimulare a economiei și reducere a dezechilibrelor macroeconomice menite să asigure României poziția nouă sau, în măsura posibilităților, optimizarea ratingului de țară și, în acest mod, asigurarea accesului la finanțare pe piețele externe la dobânzi optime și pe termene lungi.

5. Determinant în atingerea acestor scopuri va fi procentul și modul în care vom reuși să absorbim și valorificăm resursele europene disponibile, atât în cadrul financiar multianual, cât și în Planul european de redresare. Perioada critică pe care o parcurgem confirmă rolul determinant al Uniunii Europene care, așa cum excelent sintetizează Thierry de Montbrial, „își demonstrează încă o dată capacitatea de a merge mai departe [...] în fiecare criză majoră. Este, la o scară regională deja foarte mare, singurul laborator viu de guvernare internațională demn de acest nume, care ne permite să sperăm că democrația și eficiența merg mână în mână pe termen lung [de Montbrial T., 2020]¹¹.

În final, se cuvine a aprecia că ultimele evoluții înregistrate confirmă, din nou, că **actuala criză**, cu multiplele ei valențe, de sănătate, economică și, din ce în ce mai vizibil, societală **este departe de a fi soluționată**. Poate mai grav, „**pandemia de coronavirus continuă să distrugă planeta**, atât printr-o anxietate surdă augmentată de declarațiile contradictorii făcute zilnic, cât și de prăbușirea economică obiectivă provocată de politicile implementate pentru combaterea acesteia. Statele democratice se luptă să găsească un echilibru între măsurile, uneori ipocritice, de combatere a virusului și căutarea redresării economice, în ceața incertitudinii parțial autosusținută de contradicții de tot felul [de Montbrial T., 2020]¹².

Shimbările permanente ce au loc în interiorul tuturor componentelor crizei în epicentrul căreia ne aflăm ne pun din nou în situația de „**learning by doing**”, situație în care **atât cercetarea cât și cooperarea sub toate formele, internațională, interdisciplinară, interinstituțională etc., sunt, sau ar trebui să fie, în centrul preocupărilor tuturor guvernelor și organizațiilor internaționale**.

Avem datoria să evaluăm și să reevaluăm permanent „**lecțiile**” la care această criză ne obligă și, pe baza lor, să găsim cele mai eficiente soluții pentru diminuarea impactului multivectorial generat de actuala pandemie.

BIBLIOGRAFIE

1. Dobson A. P., Pimm S. L., Hannah L., Kaufman L., Ahumada J. A., Ando A. W., Bernstein A., Busch J., Daszak P., Engelmann J., Kinnaird M. F., Li B. V., Loch-Temzelides T., Lovejoy T., Nowak K., Roehrdanz P. R., Vale M. M., *Ecology and economics for pandemic prevention- Investments to prevent tropical deforestation and to limit wildlife trade will protect against future zoonosis outbreaks*, Rew. Science, Vol. 369, Issue 6502, 24 Jul 2020

---

¹¹ „Aujourd’hui encore, je conclurai par une note positive sur l’Union européenne, qui est en train de démontrer une fois de plus sa capacité à progresser – certes dans la douleur – à l’occasion de chaque crise majeure. Elle est, à une échelle régionale déjà fort importante, le seul laboratoire vivant d’une gouvernance internationale digne de ce nom qui nous permette d’espérer que démocratie et efficacité fassent bon ménage dans la longue durée”

cf. <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

¹² „La pandémie du coronavirus continue de ravager la planète, tant par une angoisse sourde démultipliée par les déclarations contradictoires assénées quotidiennement, que par l’effondrement économique objectif provoqué par les politiques mises en œuvre pour la combattre. Les Etats démocratiques peinent à trouver un juste milieu entre des mesures parfois hypocrites de lutte contre le virus et la recherche d’une relance économique, dans le brouillard d’une incertitude partiellement auto-entretenu par les contradictions de toutes sortes.”

cf. <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>

2. Komlos J., Principiile economiei într-o lume postcriză, editura Centrului de Informare și Documentare Economică, București, 2019
3. Pop N., Ioan-Franc V. m.c., Diamescu A-M, *Resetarea ordinii economice mondiale. Pandemia – noua față întunecată a globalizării*, Academia Română, Secția de științe economice, juridice și sociologie, Institutul Național de Cercetări Economice "Costin C. Kirițescu", București, 2020
4. Stiglitz J.E.; Bilmes L. J., Războiul de 3 trilioane de dolari: adevăratul cost al conflictului din Irak, Editura Tehnică, București, 2009
5. <https://science.sciencemag.org/content/369/6502/379>
6. [https://www.who.int/news-room/detail/01-08-2020-statement-on-the-fourth-meeting-of-the-international-health-regulations-\(2005\)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-coronavirus-disease-\(covid-19\)](https://www.who.int/news-room/detail/01-08-2020-statement-on-the-fourth-meeting-of-the-international-health-regulations-(2005)-emergency-committee-regarding-the-outbreak-of-coronavirus-disease-(covid-19))
7. <https://www.regjeringen.no/en/dokumenter/long-term-strategy-and-plan-for-handling-the-covid-19-pandemic-and-adjustment-of-measures/id2701518/>
8. <https://www.digi24.ro/stiri/economie/ludovic-orban-acum-deviza-noastra-este-economia-inainte-de-toate-1320507>
9. <http://www.mfinante.ro/pagina.html?categoriebunuri=proiecte-acte-normative&pagina=acasa&locale=ro&menu=Transparenta>
10. <http://www.consiliulfiscal.ro/Opinie%20Rectificare%20II%202020.pdf>
11. <https://thierrydemontbrial.com/la-justice-et-la-force/>